

РОЗДІЛ 10
СУДОУСТРІЙ; ПРОКУРАТУРА ТА АДВОКАТУРА

УДК 347.965.6

**ВИДИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ, ЯКІ ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ АДВОКАТОМ
У СВОЙ ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

**TYPES OF INFORMATION TECHNOLOGY USED BY A LAWYER
IN HIS PROFESSIONAL ACTIVITY**

Заборовський В.В.

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри цивільного права та процесу
Ужгородського національного університету*

Манзюк В.В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права та процесу
Ужгородського національного університету*

Олійник Р.Б.

*старший викладач кафедри цивільного права та процесу
Ужгородського національного університету*

У статті досліджуються теоретико-прикладні питання, що пов'язані з комплексним розкриттям сутності найбільш поширених видів інформаційних технологій, які застосовуються адвокатом у своїй професійній діяльності.

У процесі розкриття предмета дослідження як для досягнення мети роботи, так і забезпечення наукової об'єктивності, повноти, достовірності та переконливості отриманих результатів авторами було застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів, що є характерними для правової науки. Зокрема, за допомогою системно-структурного методу було сформовано загальну структуру наукового дослідження, що забезпечило найповніше розкриття та вирішення поставлених перед авторами завдань. Діалектичний метод пізнання правової дійсності надав можливість проаналізувати різні види інформаційних технологій, які застосовуються в адвокатській діяльності. Загальнонаукові методи аналізу та синтезу були широко використані в науковій статті.

На основі проведеного дослідження робиться висновок, згідно з яким інформаційні технології, які є важливою складовою частиною професійної діяльності адвоката, безпосередньо впливають на ефективність адвокатської діяльності. Найбільш поширеними видами інформаційних технологій, що застосовуються в адвокатській діяльності, є: довідково-правові системи («ЛІГА: ЗАКОН», «МЕГА-НАУ», «ІНФОДИСК», «Прецедент2», «Законодавство України» тощо); інформаційні (автоматизовані) системи (зокрема, автоматизовані системи документообігу суду та виконавчого провадження, КІАС); єдині та державні реєстри; мережа Інтернет (насамперед дані офіційних веб-сайтів органів влади та Національної асоціації адвокатів України); технічні пристрої та програми.

Вказується, що це далеко не всі види інформаційних технологій та способи їх використання, що застосовуються в адвокатській діяльності, а подальше вдосконалення інформаційних технологій, без сумніву, буде тільки поглиблювати процес їх використання в професійній діяльності адвоката.

Ключові слова: адвокат, професійна правнича допомога, види інформаційних технологій, довідково-правові системи, інформаційні (автоматизовані) системи, єдині та державні реєстри, мережа Інтернет в діяльності адвоката, технічні пристрої та програми.

In this paper, an analysis theoretical and applied issue related to the complex disclosure of the most common types of information technologies used by a lawyer in his professional activity.

In the process of discovering the subject of the research, both the authors of the study used a set of general scientific and special methods, which are characteristic of legal science, both to achieve the purpose of the work and to ensure the scientific objectivity, completeness, reliability and convincing of the obtained results. In particular, with the help of the system-structural method, the general structure of scientific research was formed, which provided the fullest disclosure and solution of the tasks posed to the authors. The dialectical method of knowledge of legal reality has made it possible to analyze the different types of information technology used in advocacy. General scientific methods of analysis and synthesis have been widely used in the scientific article.

On the basis of the conducted research, it is concluded that information technologies, which are an important part of a lawyer's professional activity, directly affect the efficiency of the lawyer's activity. The most widespread types of information technologies used in advocacy are: reference and legal systems ("LEAGUE: LAW", "MEGA-NAU", "INFODISK", "Precedent2", "Legislation of Ukraine", etc.); information (automated) systems (in particular, automated systems of document circulation of court and enforcement proceedings); unified and state registers; Internet (primarily data from the official websites of the authorities and the National Bar Association of Ukraine); technical devices and programs.

It is pointed out that these are not all types of information technologies and ways of their use, which are used in the lawyer's activity, and further improvement of information technologies, no doubt, only deepen the process of their use in the lawyer's professional activity.

Key words: lawyer, professional legal assistance, types of information technologies, reference and legal systems, information (automated) systems, unified and state registers, Internet network in the activity of a lawyer, technical devices and applications.

Актуальність теми. Особливість адвокатури як інституту громадянського суспільства зумовлена насамперед багатогранністю у визначенні її місця і ролі в суспільстві, на підставі чого ми доходимо висновку, згідно з яким адвокатура являє собою професійне об'єднання осіб (адвокатів), діяльність якого спрямована на забезпечення належної реалізації конституційного права особи на отримання професійної правничої (правової) допомоги, і як кон-

ституційно-правовий правозахисний інститут громадянського суспільства займає самостійне та одне з провідних місць у механізмі здійснення правосуддя, без професійної та незалежної діяльності якого ставиться під сумнів можливість існування і громадянського суспільства, і правової держави загалом [1, с. 98]. Своєю чергою необхідність використання сутності подвійної (стагусної та функціональної) правової основи формування дефініції «адво-

кат» надавала нам можливість розглядати його як фізичну особу, яка у встановленому Законом порядку набула статусу адвоката, а також право, відповідно до цього статусу, здійснювати професійну діяльність щодо захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту на засадах абсолютної незалежності [2, с. 76].

Актуальність дослідження проявляється в тому, що в одній із наших попередніх праць [3], аналізуючи питання про сутність інформації та інформаційних технологій як невіддільної частини професійної діяльності адвоката, ми доходили висновку, за яким можливість здійснення такої діяльності на професійній основі насамперед залежить від комплексу як структурних елементів категорії «правовий статус адвоката» (прав, обов'язків, гарантій та відповідальності), так і інформації, якою він оперує для формування належної та допустимої доказової бази. Крім цього, ми зазначали, що ефективність адвокатської діяльності значною мірою залежить від рівня інформаційного забезпечення останнього та вміння його застосування. В той же час нами розкривалися лише найбільш загальні риси видів інформаційних технологій, які застосовуються в адвокатській діяльності, що й зумовлює необхідність комплексного їх дослідження.

Аналіз наукових публікацій. Проблема застосування адвокатом у своїй професійній діяльності інформаційних технологій, зокрема щодо виділення їх видів, була предметом досліджень ряду науковців. Серед вчених, які досліджували окремі аспекти цієї проблеми, доцільно виокремити праці Г.Л. Акапова, П.В. Арбузова, С.В. Гуле, Г.С. Девяткіна, С.О. Іваницького, О.В. Міхєєвої, О.М. Ситнікова, Д.В. Фатхі, К.В. Шафоростова, П.С. Шевчука та інших. Разом із тим і сьогодні залишається достатня кількість дискусійних питань у цій сфері.

Метою статті є дослідження правової природи інформаційних технологій, які застосовуються адвокатом у своїй професійній діяльності, зокрема, через призму розкриття сутності найбільш поширених видів таких технологій. Основними завданнями, які автори ставлять перед собою: розкрити теоретичні підходи науковців, а також позицію вітчизняного законодавця щодо визначення видів інформаційних технологій, які застосовуються в адвокатській діяльності; проаналізувати сутність кожного з таких видів (довідково-правові системи; інформаційні (автоматизовані) системи; єдині та державні реєстри; мережа Інтернет; технічні пристрої та програми).

Виклад основного матеріалу. Багатогранність професійної діяльності адвоката, а саме захист, представництво та надання інших видів правової допомоги (надання консультацій і роз'яснень з правових питань, правового супроводу діяльності клієнта, складення заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру, спрямованих на забезпечення реалізації прав, свобод і законних інтересів клієнта, недопущення їх порушень, а також на сприяння їх відновленню в разі порушення), зумовлює і використання ним різного роду інформаційних технологій.

Найбільш поширеними видами інформаційних технологій, що застосовуються в адвокатській діяльності є:

1. *Довідково-правові системи (інформаційно-правові системи, правові інформаційно-пошукові системи).* Великий об'єм правової інформації, яким оперує адвокат у його професійній діяльності, зумовлює необхідність у використанні довідково-правової системи, під якою слід розуміти програмний комплекс, що включає в себе масив правової інформації та програмні інструменти, які дозволяють фахівцеві працювати з цим масивом інформації: проводити пошук конкретних документів або їх фрагментів, формувати добірки необхідних документів, виводити інформацію на друк тощо [4, с. 248].

Слід відмітити, що першою в Європі довідково-правовою системою для комп'ютерного пошуку правової інформації стала бельгійська система CREDOC, яка

запрацювала в 1967 році. Система була створена спільними зусиллями університетів Бельгії і Бельгійського союзу адвокатів і нотаріусів. В інформаційний банк системи увійшли дані про документи внутрішнього і міжнародного права, а також про парламентські матеріали. Однак CREDOC не припускала прямого зв'язку користувача з інформаційним банком для отримання потрібних йому даних – користувачеві необхідно було звернутися в спеціальне інформаційне бюро (звідти і приходила відповідь, причому термін його очікування міг становити до 8 днів) [5, с. 17–18].

Значний розвиток інформаційних технологій з того часу сприяв і суттєвому вдосконаленню функціонування довідково-правових систем. Зручність у використанні зумовила великий попит й на портативні такі системи, які доступні для застосування на мобільних пристроях. Позитивним аспектом у використанні довідково-правових систем є те, що більшість з них наділена системою перехресних посилань, які дозволяють знаходити інші нормативно-правові акти, судову практику, статистичні дані та іншу необхідну інформацію, що має відношення до вказаного питання. Все це перетворило цю систему на ефективний інструмент для щоденної роботи адвоката з правовою інформацією.

Найбільш поширеними інформаційно-правовими (довідково-правовими, правовими інформаційно-пошуковими) системами, які застосовують адвокати у своїй професійній діяльності адвокати, зокрема є:

– інформаційно-правова система «ЛІГА: ЗАКОН» (<https://ligazakon.net>). Ця правова система надає як вільний доступ до інформаційно-правової системи «ПРАВО УКРАЇНИ» з повним обсягом головних нормативних документів України та законодавчими новаціями, так і оплатний доступ до інших правових систем (ГРАНД, ПРАЙМ, ЮРИСТ-ПРОФ, ЮРИСТ, ЮРИСТ-ЛАЙТ) та інших продуктів та рішень (VERDICTUM – система аналізу судових рішень, АКАДЕМІЯ ЛІГА:ЗАКОН – центр професійної освіти, ЮРИСТ&ЗАКОН – професійне аналітичне онлайн-видання для юристів із практичними рекомендаціями експертів тощо);

– професійно-правова система «МЕГА-НАУ» (<http://www.nau.kiev.ua/>). МЕГА-НАУ – це потужна офлайн правова система України, яка поєднує базу судових рішень та базу правової і аналітичної інформації. Ця система пропонує також такі платформи, як НАУ-ЕКСПРЕС (надає можливість порівнювати будь-які редакції документа та переносити всю нормативно-правову базу у минуле) та IPLEX (нове покоління правових систем для смартфонів, планшетів, ноутбуків);

– система правової підтримки «ІНФОДИСК», яка пропонує такі інформаційні ресурси, як «Законодавство» (база нормативно-правових та підзаконних актів України у діючих і попередніх редакціях), так і «Інфодиск: ЮРИСТ» (програмно-інформаційний комплекс для юристів з ресурсами для аналізу судової практики);

– довідково-правові системи «Дінай» (<http://dinai.com/>), яка пропонує для адвоката, зокрема такі продукти, як «Дінай: Професіонал» та «Дінай: Судова практика»;

– інформаційно-правова система «Прецедент2» (<https://precedent.ua>), яка спрямована на полегшення роботи з судовою практикою і всіх судів системи судострою України, і Європейського суду з прав людини, Європейського суду Справедливості;

– аналітично-правова система для адвокатів та юристів «ZakonOnline» (<https://zakononline.com.ua/>), яка складається з трьох розділів: нормативно-правові акти; судові рішення; судова практика.

– юридична інформаційно-пошукова система «Законодавство» (<http://zakonodavstvo.biz.ua/>), інформаційно-аналітична система по законодавству України «Парус Консультант» (consultant.parus.ua) та багато інших.

Широкого застосування в адвокатській діяльності набула й база даних «Законодавство України» (<https://zakon4.rada.gov.ua/laws>), яка розміщена на офіційному вебсайті Верховної Ради України. Ця база даних має інформаційний характер та призначена для некомерційного використання. Вона дозволяє здійснювати швидкий пошук необхідної інформації серед великої кількості документів (Верховної Ради України; Президента України; Кабінету Міністрів України; органів вищої судової гілки влади України; міністерств і відомств, що зареєстровані в Міністерстві юстиції; міжнародних документів) і зорієнтована на широке коло користувачів. Одними із основних переваг цієї бази даних є її доступність для всіх, хто підключений до мережі Інтернет (безкоштовна для використання), а також швидкість оновлення (двічі в робочі дні та один раз у суботу).

Використовують довідкові правові системи й адвокати зарубіжних країн. Так, у США це WRU, LEXIS, WESTLAW, JURIS, FLITE; у Великобританії – INFOLEX, PRESTEL, POLIS, LEXIS; в Італії – ITALGUIRE, ENLEX; в Бельгії – CREDOC; в Німеччині – Система Бундестагу, JURIS, LEXINFORM, NOMOS DATA POOL; в Австрії – RDB, в Канаді – DATUM, у Фінляндії – FINLEX; у Франції – IRETIV, CEDIJ, JURIDIAL, JURISDATA, SINDONI тощо [6, с. 246];

II. *Інформаційна (автоматизована) система (інформаційно-телекомунікаційна система)*. В Законі України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» [7] надається визначення поняття й інформаційна (автоматизована) система (організаційно-технічна система, в якій реалізується технологія обробки інформації з використанням технічних і програмних засобів), і інформаційно-телекомунікаційна система (сукупність інформаційних та телекомунікаційних систем, які у процесі обробки інформації діють як єдине ціле). В процесуальній своїй діяльності, здійснюючи захист чи представництво інтересів свого клієнта, адвокат має справу з автоматизованою системою документообігу суду (з початком функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, адвокати в обов'язковому порядку повинні будуть зареєструвати офіційні електронні адреси в ній). Використовує адвокат також функції автоматизованої системи виконавчого провадження (<https://asvpreb.minjust.gov.ua/#/search-debtors>), яка надає розширений доступ для сторін виконавчого провадження та загальний пошук за даними автоматизованої системи.

У професійній діяльності адвоката застосовується комплексна інформаційно-аналітична система (КІАС) забезпечення організації надання безоплатної правової допомоги [8], а також протягом тривалого часу йдуть дискусії щодо створення автоматизованої інформаційно-аналітичної системи «Адвокатура», тобто бази даних адвокатської асоціації, але поки безрезультатно;

III. *Єдині та державні реєстри*. Одним з найважливіших продуктів ІТ, що стали невід'ємною частиною здійснення професійної діяльності адвокатами, за твердженням К.В. Шафоростова, є офіційні державні реєстри у мережі Інтернет, за допомогою яких адвокат має змогу набагато швидше та оперативніше отримувати інформацію, що йому потрібна задля ефективної реалізації своїх професійних прав та виконання обов'язків [9, с. 531].

Держателем єдиних та державних реєстрів насамперед є Міністерство юстиції України. Своєю чергою адміністратором Єдиних та Державних реєстрів інформаційної мережі Міністерства юстиції України є Державне підприємство «Національні інформаційні системи» (<https://nais.gov.ua/>), на офіційному сайті якого надаються як відкриті дані з реєстрів (наприклад, Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань), так і для отримання даних, з яких потрібно пройти певну автентифікацію (за допомогою,

наприклад, використання електронного цифрового підпису, отримання доступу уповноважених осіб), зокрема: Державний реєстр речових прав на нерухоме майно; Державний реєстр обтяжень рухомого майна; Державний реєстр актів цивільного стану громадян тощо. Отримати вказані дані можна й через Кабінет електронних сервісів (<https://kap.minjust.gov.ua>).

У адвокатській діяльності застосовуються дані з Єдиного державного реєстру судових рішень, інформаційні дані Міністерства внутрішніх справ України та Державної податкової служби України та багатьох інших. Для належного формування фактичної сторони обставин справи важливе значення відіграють і інші відкриті дані, перелік наборів яких затверджується Постановою Кабінету Міністрів «Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних» [10].

На жаль, робота адвоката з єдиними та державними реєстрами суттєво обмежена, з одного боку, взагалі відсутністю доступу до «закритих реєстрів» (наприклад, до даних Єдиного державного реєстру досудових розслідувань), а з іншого – ускладненою процедурою отримання повноцінного доступу до певних реєстрів (наприклад, надання адвокату Державним підприємством «Національні інформаційні системи» безпосереднього доступу до інформації Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, а також з Реєстру прав власності на нерухоме майно, Єдиного реєстру заборон відчуження об'єктів нерухомого майна, Державного реєстру іпотек про зареєстровані речові права на об'єкти нерухомого майна та обтяження цих прав потребує укладення договору про надання доступу до інформації Державного реєстру речових прав на нерухоме майно та подання заяви про приєднання до вказаного Договору, та потребує оплати за послуги, яка складається не тільки з оплати за надання інформації, але й з оплати послуг з технічного обслуговування автоматизованого робочого місця, яка сьогодні здійснюється в розмірі 360,00 грн. за одну годину надання послуг).

Тож позитивним є положення п. 8 ч. 1 ст. 21 проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», який підготовлений Робочою групою з реформування законодавства про адвокатуру та безоплатну правову допомогу Ради з питань судової реформи при Президентові України [11], де одним із професійних прав адвоката є право мати ідентифікований доступ до державних реєстрів, у тому числі Єдиного реєстру досудових розслідувань, Єдиного державного реєстру виконавчих проваджень, до автоматизованої системи документообігу суду у порядку, визначеному відповідним держателем реєстру або автоматизованої системи за погодженням з Радою адвокатів України, крім реєстрів, що містять інформацію, яка є державною таємницею;

IV. *Мережа Інтернет (вебсайти, вебсторінки тощо)*. Значну роль в професійній діяльності адвоката відіграє інформація правового і не правового характеру, яку він отримує з різного роду вебсайтів, вебсторінок тощо. Чільне місце серед них займають офіційні вебсайти органів влади (Верховної Ради України – <https://rada.gov.ua>, Кабінету Міністрів України – <https://www.kmu.gov.ua/>, Міністерства юстиції України – <https://minjust.gov.ua/>, судової влади України – <https://court.gov.ua> тощо).

Важливе значення в адвокатській діяльності відведене інформаційним ресурсам органів адвокатського самоврядування (насамперед офіційному вебсайту Національної асоціації адвокатів України (<https://unba.org.ua>) та вебсайтам Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури і Ради адвокатів відповідного регіону). Функціями цих вебсайтів, за твердженням О.М. Ситнікова є, з одного боку, презентація адвокатів і формування у громадян чіткого розуміння статусу адвоката, а з іншого – на таких сайтах повинна знаходитися вся важлива для адвоката

або претендента на отримання статусу адвоката інформація [12, с. 137–138]. Вказані вебсайти виконують і роль своєрідного засобу комунікації між адвокатом й органами адвокатського самоврядування (зокрема, на вебсайті Національної асоціації адвокатів України адвокат може ознайомитись не тільки з останніми новинами і публікаціями, але й чинними редакціями нормативних актів Ради адвокатів України, матеріалами з'їздів адвокатів України, а також законодавством іноземних країн про адвокатуру та практикою Європейського суду з прав людини). Через вебсайти органів адвокатського самоврядування адвокат має можливість отримати інформацію й про план заходів, в тому числі щодо підвищення кваліфікації, які акредитовані Національною асоціацією адвокатів України. Вебсайт Національної асоціації адвокатів України надає можливість сформувати ордер адвоката як документ, що посвідчує повноваження адвоката на надання правової допомоги, здійснити сплату щорічних внесків на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування, ознайомитися із значною кількістю процесуальних документів тощо.

Вебсайт Національної асоціації адвокатів України є корисним і для претендентів на отримання статусу адвоката (щодо складання кваліфікаційного іспиту, проходження стажування), і для інших осіб (зокрема, клієнтів адвоката). Так, на вебсайті розміщена інформація щодо порядку притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, порядку надання безоплатної правової допомоги, а Єдиний реєстр адвокатів України (<https://eгау.unba.org.ua>), в тому числі сприяє підбору потенційним клієнтам відповідного адвоката, представника (захисника) його інтересів (одним із шляхів підвищення ефективності використання наявних інформаційних ресурсів органів адвокатського самоврядування, за твердженням С.О. Іванецького, є полегшення комунікації між клієнтами та адвокатами шляхом налагодження і адміністрування зручних та прозорих систем пошуку адвокатів за критеріями спеціалізації, досвіду, території діяльності тощо [13, с. 474]).

Мережа Інтернет, в тому числі й соціальні мережі, активно використовується адвокатом як засіб рекламування своєї діяльності, пошук потенційних клієнтів, платформа для надання правової допомоги, обговорення різних дискусійних питань тощо. Але застосовуючи мережу Інтернет як для професійної, так і повсякденної своєї діяльності, адвокат повинен виходити з того, що його поведінка в мережі Інтернет, як слушно зазначає Г.С. Девяткін, це форма його публічної активності, і тут він повинен дотримуватися ті ж правила, що і скрізь [14].

Враховуючи значну активність сучасного адвоката в мережі Інтернет, дотриманню норм адвокатської етики під час використання мережі Інтернет було присвячено значний за обсягами Розділ VIII Правил адвокатської етики (ст. 57–60) [15]. Зокрема, в ст. 57 Правил зазначено, що участь адвоката у соціальних мережах (наприклад, але не обмежуючись: Facebook, Twitter, LinkedIn, Pinterest, Google Plus+, Tumblr, Instagram, Flickr, MySpace та інших), Інтернет-форумах та застосування ним інших форм спілкування в мережі Інтернет є допустимими, проте адвокат може розміщувати, коментувати лише ту інформацію, використання якої не завдає шкоди авторитету адвокатів та адвокатури загалом. Адвокат під час користування соціальними мережами, Інтернет-форумами та іншими формами спілкування в мережі Інтернет повинен дотримуватись своїх професійних обов'язків та наступних принципів: незалежності; професійності; відповідальності; чесності; стриманості та коректності; гідності; недопущення будь-яких проявів дискримінації; толерантності та терпимості; корпоративності та збереження довіри суспільства; конфіденційності.

V. *Технічні пристрої та програми.* Такий складник інформаційних технологій, як технічні пристрої та про-

грами відіграють одну з найважливіших ролей у професійній діяльності адвоката. Вони слугують одним із основних засобів: спілкування адвоката (в тому числі з його клієнтами); отримання, обробки, зберігання, передавання та дослідження доказової інформації; аналізу величезного масиву інформації насамперед правового характеру; веденням діловодства (формування адвокатського дос'є); забезпечення матеріально-технічного аспекту його професійної діяльності тощо.

Діяльність адвоката може бути пов'язана й з використанням різного роду мобільних програм (додатків), зокрема: “ipLex”, «Законодавство України» та інші для дослідження величезного масиву правової інформації; “Legal Alarm” – інструмент оперативної допомоги при проблемах з правоохоронними органами, задля передачі екстрених повідомлень про порушення прав адвокатів до Рад адвокатів регіонів; “LEGAL SUPPORT 24/7” – додаток для екстреного виклику адвоката; Juscutum Legal Alarm – додаток, який допомагає викликати адвоката у разі обшуку, затримання чи допиту; Lawyer Finder – програма, яка дозволяє в автоматичному режимі визначити місце розташування користувача і надає дані про юридичні компанії, що знаходяться у відповідному регіоні та населеному пункті (за напрямками діяльності) та багато інших.

Інформаційні технології застосовуються і в інших аспектах діяльності адвоката. Взагалі застосування таких технологій у багатьох випадках вимагає використання адвокатом цифрового підпису для його ідентифікації та доступу до баз даних (відповідно до п. 8 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про електронні довірчі послуги» [16] електронний підпис – електронні дані, які додаються підписувачем до інших електронних даних або логічно з ними пов'язуються і використовуються ним як підпис). Використання адвокатом цифрового підпису є необхідним, зокрема, для отримання доступу до багатьох єдиних та державних реєстрів, а також для використання в подальшому функцій Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (подання процесуальних документів, отримання судових рішень, судових повісток та інших процесуальних документів, участі у судовому засіданні в режимі відеоконференції тощо).

Застосування інформаційних технологій є необхідною умовою підвищення кваліфікації адвоката. Відповідно до нової редакції Порядку підвищення кваліфікації адвокатів України [17] одним із основних видів такого підвищення є участь у будь-яких акредитованих заходах з підвищення кваліфікації адвокатів (в тому числі в форматі онлайн), які організовані операторами підвищення кваліфікації адвокатів після проходження тестування (за наявності) на онлайн-платформі адміністратора з підвищення кваліфікації адвокатів Вищої школи адвокатури Національної асоціації адвокатів України. Використовуються інформаційні технології в діяльності адвоката й для забезпечення належного надання безоплатної правової допомоги. Так, вищезгадувана КІАС призначена не тільки для реєстрації інформації про клієнта під час першого його звернення до центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги, але й спрямована на суттєве пришвидшення початку її надання. В п. 7 Порядку інформування центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги про випадки затримання, адміністративного арешту або застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою [18] зазначається, що уповноважена службова особа регіонального центру протягом години з моменту реєстрації повідомлення суб'єкта подання інформації про затримання особи або реєстрації факсограми, що підтверджує інформацію про затримання особи призначає адвоката шляхом видачі доручення для надання такій особі безоплатної вторинної правової допомоги, копія якого із зазначенням реєстраційного номера повідомлення за допомогою факсимільного

зв'язку, електронної пошти або через КІАС передається суб'єкту подання інформації та реєструється ним. Крім цього, до моменту передачі копії доручення суб'єкту подання інформації уповноважена службова особа регіонального центру повідомляє призначеному адвокату реквізити виданого доручення, на підставі якого таким адвокатом може бути видано ордер.

Слід урахувати й те, що, з одного боку, інформаційні технології використовуються адвокатом не тільки для отримання, обробки, зберігання та передачі інформації різного роду, а з іншого – електронні документи, вебсайти (сторінки), текстові, мультимедійні та голосові повідомлення, метадані, бази даних та інші дані в електронній формі, що можуть зберігатися, зокрема, на портативних пристроях (картах пам'яті, мобільних телефонах тощо), серверах, системах резервного копіювання, інших місцях збереження даних в електронній формі (в тому числі в мережі Інтернет), відповідно до процесуального законодавства, якщо вони містять інформацію про обставини справи, є електронними доказами, тож можуть бути безпосередньо засобом доказової діяльності адвоката.

Висновки. Інформаційні технології, які є важливою складовою частиною професійної діяльності адвоката, безпосередньо впливають на ефективність адвокатської діяльності. Найбільш поширеними видами інформаційних технологій, що застосовуються в адвокатській діяльності, є: довідково-правові системи; інформаційні (автоматизовані) системи; єдині та державні реєстри; мережа Інтернет; технічні пристрої та програми.

Це далеко не всі види інформаційних технологій та способи їх використання, що застосовуються в адвокатській діяльності, а подальше вдосконалення інформаційних технологій, без сумніву, буде тільки поглиблювати процес їх використання в професійній діяльності адвоката.

Враховуючи те, що сучасного адвоката неможливо уявити без застосування інформаційних технологій, було створено й Комітет з ІТ-права [19], який є постійно діючим колегіальним дорадчим органом, утвореним при Національній асоціації адвокатів, метою якого є сприяння розвитку ІТ-права, ІТ-технологій та ІТ-бізнесу, розширення спеціалізованих практик у сфері інформаційних технологій та забезпечення ефективного захисту прав людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Заборовський В.В. Правовий статус адвоката в умовах становлення громадянського суспільства та правової держави в Україні : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.10. К., 2017. 577 с.
2. Заборовський В.В., Бисага Ю.М., Булеца С.Б. Правовий статус адвоката: проблеми теорії та практики : монографія. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2019. 650 с.
3. Бисага Ю.М., Заборовський В.В., Манзюк В.В. Інформація та інформаційні технології як невід'ємна частина професійної діяльності адвоката. *Вісник кримінального судочинства*. 2019. № 5. С. 104–114.
4. Михеева Е.В. Информационные технологии в профессиональной деятельности: учеб. пособие. 7-е изд., стер. Москва : Издательский центр «Академия», 2008. 384 с.
5. Акопов Г.Л., Гуде С.В., Шевчук П.С., Арбузов П.В., Фатхи Д.В. Правовая информатика: учебное пособие. Ростов-на-Дону : Ростовский юридический институт МВД России, 2006. 149 с.
6. Информационные технологии в юридической деятельности: учебник / под общей редакцией П.У. Кузнецова. 3-е изд., перераб. и доп. Москва : Издательство Юрайт, 2019. 325 с.
7. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах: Закон України від 5 липня 1994 року № 80/94-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 31. Ст. 286.
8. Про затвердження Порядку надання безоплатної правової допомоги працівниками місцевих центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги: наказ Координаційного центру з надання правової допомоги Міністерства юстиції України від 28 січня 2019 року № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0002419-19> (дата звернення: 23.06.2020).
9. Шафоростов К.В. Використання окремих видів інформаційних технологій в адвокатській діяльності. *Право, економіка та управління: генезис, сучасний стан та перспективи розвитку* : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 20-річчю економіко-правового ф-ту ОНУ імені І.І. Мечникова (м. Одеса, 14–15 верес. 2018 р.). Одеса : Фенікс, 2018. С. 530–537.
10. Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2015 р. № 835. *Офіційний вісник України*. 2015. № 85. Ст. 10.
11. Порівняльна таблиця до проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», підготовленого Робочою групою з реформування законодавства про адвокатуру та безоплатну правову допомогу при Раді з питань судової реформи. URL: <http://jrc.org.ua/upload/steps/bdc5610fac7309ca8aab48f0c1a531de.pdf>.
12. Ситников А.Н. Использование информационных технологий в деятельности адвоката. *Молодые ученые*. 2012. № 3. С. 137–138.
13. Іваницький С.О. Теоретичні основи організації адвокатури в Україні: принципи та система: монографія. Київ : Інтерсервіс, 2017. 795 с.
14. Десяткин Г.С. Актуальные вопросы правил поведения адвоката в сети «Интернет». *Мир науки и образования*. 2016. № 3 (7). С. 1–11. URL: [www.mgirm.ru/World_of_science_and_education/2016/3\(7\)/Devyatkin.pdf](http://www.mgirm.ru/World_of_science_and_education/2016/3(7)/Devyatkin.pdf).
15. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України від 9 червня 2017 року. URL: <http://vkdka.org/wp-content/uploads/2017/07/PravilaAdvokatskojiEtiki2017.pdf>.
16. Про електронні довірчі послуги: Закон України від 5 жовтня 2017 року № 2155-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 45. Ст. 400.
17. Порядок підвищення кваліфікації адвокатів України (нова редакція), затверджений рішенням Ради адвокатів України від 21 вересня 2019 року № 111. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/poryadki/2019-06-26-poryadki_5d53d8fdb067f.pdf.
18. Про затвердження Порядку інформування центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги про випадки затримання, адміністративного арешту або застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою: постанова Кабінет Міністрів України від 28 грудня 2011 року № 1363. *Офіційний вісник України*. 2012. № 101. Ст. 63.
19. Положення про Комітет з ІТ-права, затверджене рішенням Ради адвокатів України № 43 від 30 березня 2018 року. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pologennya/2018-03-30-polozhennya-43_5ad70664b4502.pdf.